

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tapaoikeuteen perustuvat säännöt

Tämä luettelo perustuu [Punaisen Ristin kansainvälisen komitean] kansainvälistä humanitaarista tapaoikeutta koskevan tutkimuksen I osan johtopäätöksiin. Koska tutkimuksen tarkoituksena ei ollut ratkaista kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sopimusmääräysten tapaoikeudellista luonnetta, se ei välttämättä noudata voimassa olevien valtiosopimusten rakennetta. Sääntöjä sovelletaan kaikkiin selkkauksiin, jollei niiden yhteydessä toisin mainita.

**Sodassakin
on säännöt.**

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tapaoikeuteen perustuvat säännöt

Erottamisperiaate

Eron tekeminen siviiliväestön ja taistelijoiden välillä

Sääntö 1. Selkkauksen osapuolten on aina tehtävä ero siviiliväestön ja taistelijoiden välillä. Hyökkäyksen saa kohdistaa ainoastaan taistelijoihin. Hyökkäystä ei saa kohdistaa siviiliväestöön.

Sääntö 2. Sellainen väkivallan käyttö tai väkivallalla uhkaaminen, jonka ensisijaisena tarkoituksena on levittää kauhua siviiliväestön keskuudessa, on kielletty.

Sääntö 3. Taistelijoilla tarkoitetaan kaikkia selkkauksen osapuolen asevoimien jäseniä, lukuun ottamatta lääkintähenkilöstöä ja hengellistä henkilöstöä. [soveltuu vain kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 4. Selkkauksen osapuolen asevoimilla tarkoitetaan kaikkia järjestäytyneitä aseistettuja joukkoja, ryhmiä ja yksiköitä, joiden päällystö on alaiensa toiminnasta vastuussa kyseiselle osapuolelle. [soveltuu vain kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 5. Siviiliväestöllä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät ole asevoimien jäseniä. Siviiliväestö koostuu kaikista siviilihenkilöistä.

Sääntö 6. Siviiliväestöä suojellaan hyökkäyksiltä, paitsi jos ja niin kauan kun se osallistuu välittömästi vihollisuuksiin.

Eron tekeminen siviili- ja sotilaskohteiden välillä

Sääntö 7. Selkkauksen osapuolten on aina tehtävä ero siviili- ja sotilaskohteiden välillä. Hyökkäyksen saa kohdistaa ainoastaan sotilaskohteisiin. Hyökkäystä ei saa kohdistaa siviilikohteisiin.

Sääntö 8. Siltä osin kuin kyse on kohteista, sotilaskohteilla tarkoitetaan pelkästään niitä kohteita, jotka luonteensa, sijaintinsa, tarkoituksensa tai käyttönsä vuoksi vaikuttavat tehokkaasti sotatoimiin ja joiden tuhoaminen kokonaan tai osittain, tai joiden valtaus tai toimintakyvyttömäksi tekeminen tarjoaa vallitsevissa olosuhteissa selvän sotilaallisen edun.

Sääntö 9. Siviilikohteilla tarkoitetaan kaikkia niitä kohteita, jotka eivät ole sotilaskohteita.

Sääntö 10. Siviilikohteita suojellaan hyökkäyksiltä, paitsi jos ja niin kauan, kun ne ovat sotilaskohteita.

Umpimähkäiset hyökkäykset

Sääntö 11. Umpimähkäiset hyökkäykset ovat kiellettyjä.

Sääntö 12. Umpimähkäisillä hyökkäyksillä tarkoitetaan sellaisia hyökkäyksiä,

- a) joita ei ole kohdistettu tiettyyn sotilaskohteeseen,
- b) joissa käytetään taistelumenetelmiä tai -keinoja, joita ei voida kohdistaa tiettyyn sotilaskohteeseen, tai

- c) joissa käytetään taistelumenetelmiä tai -keinoja, joiden vaikutuksia ei voida rajoittaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden edellyttämällä tavalla, ja jotka tämän seurauksena kussakin yksittäistapauksessa kohdistuvat sotilaskohteisiin ja siviilikohteisiin ilman eroa.

Sääntö 13. Pommitushyökkäykset sellaisin menetelmin tai keinoin, jotka kohtelevat yhtenä sotilaskohteena useaa selvästi erillistä ja toisistaan erillään olevaa sotilaskohdetta, jotka sijaitsevat kaupungissa, kylässä tai muussa vastaavassa siviiliväestöä tai siviilikohteita sisältävässä paikassa, ovat kiellettyjä.

Hyökkäyksen suhteellisuusvaatimus

Sääntö 14. Hyökkäyksen käynnistäminen on kielletty, jos sen voidaan olettaa aiheuttavan sellaisia ihmishenkien menetyksiä tai vammoja siviiliväestölle tai vahinkoa siviilikohteille, tai näiden yhdistelmiä, jotka olisivat liiallisia verrattuna odotettavissa olevaan konkreettiseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn.

Varotoimet hyökkäyksen aikana

Sääntö 15. Sotatoimien yhteydessä on jatkuvasti huolehdittava siviiliväestön, siviilihenkilöiden ja siviilikohteiden säästämistä. Siviiliväestölle aiheutuvien ihmishenkien menetysten ja vammojen ja siviilikohteiden vahingoittumisen välttämiseksi tai ainakin sen varmistamiseksi, että vahingot ovat mahdollisimman vähäisiä, on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissä oleviin varotoimiin.

Sääntö 16. Kunkin selkkauksen osapuolen on kaikin käytettävissä olevin keinoin varmistettava, että hyökkäyksen kohteet ovat sotilaskohteita.

Sääntö 17. Kunkin selkkauksen osapuolen on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissä oleviin varotoimiin taistelumenetelmien ja -keinojen valinnassa siviiliuhrien, siviiliväestön vammojen ja siviilikohteiden vahingoittumisen välttämiseksi tai ainakin sen varmistamiseksi, että vahingot ovat mahdollisimman vähäisiä.

Sääntö 18. Kunkin selkkauksen osapuolen on kaikin käytettävissä olevin keinoin arvioitava, voidaanko hyökkäyksen olettaa aiheuttavan sellaisia ihmishenkien menetyksiä tai vammoja siviiliväestölle tai vahinkoa siviilikohteille, tai näiden yhdistelmiä, jotka olisivat liiallisia verrattuna odotettavissa olevaan konkreettiseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn.

Sääntö 19. Kunkin selkkauksen osapuolen on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissään oleviin keinoihin hyökkäyksen perumisiksi tai lykkäämiseksi, jos on ilmeistä, että kohde ei ole sotilaskohde, tai jos hyökkäyksen voidaan olettaa aiheuttavan sellaisia ihmishenkien menetyksiä tai vammoja siviiliväestölle tai vahinkoa siviilikohteille, tai näiden yhdistelmiä, jotka olisivat liiallisia verrattuna odotettavissa olevaan konkreettiseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn.

Sääntö 20. Kunkin selkkauksen osapuolen on annettava tehokas ennakkovaroitus sellaisesta hyökkäyksestä, joka voi vaikuttaa siviiliväestöön, jollei tämä ole olosuhteista johtuen mahdotonta.

Sääntö 21. Jos samanlaisen sotilaallisen edun saavuttamiseksi on mahdollista valita usean sotilaskohteen välillä, valittavan kohteen tulee olla se, johon kohdistuvan hyökkäyksen voidaan odottaa aiheuttavan vähiten vaaraa siviiliväestölle ja siviilikohteille. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtiosisäisiin selkkauksiin]

Varotoimet hyökkäysten vaikutusten varalta

Sääntö 22. Selkkauksen osapuolten on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissään oleviin varotoimiin suojellakseen valvonnassaan olevaa siviiliväestöä ja siviilikohteita hyökkäysten vaikutuksilta.

Sääntö 23. Kunkin selkkauksen osapuolen on mahdollisuuksien mukaan vältettävä sijoittamasta sotilaskohteita tiheästi asutetuille alueille tai niiden läheisyyteen. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtiosisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 24. Kunkin selkkauksen osapuolen on mahdollisuuksien mukaan siirrettävä valvonnassaan olevaa siviiliväestöä ja siviilikohteita pois sotilaskohteiden läheisyydestä. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtiosisäisiin selkkauksiin]

Erityistä suojelua nauttivat henkilöt ja kohteet

Lääkintähenkilöstö ja -yksiköt, hengellinen henkilöstö ja hengelliset kohteet

Sääntö 25. Lääkintähenkilöstöä, joka on määrätty yksinomaan lääkintätehtäviin, on kunnioitettava ja suojeltava kaikissa olosuhteissa. Lääkintähenkilöstö menettää suojansa, jos se syyllistyy humanitaaristen tehtäviensä ulkopuolisiin, vihollisen kannalta haitallisiin tekoihin.

Sääntö 26. Henkilön rankaiseminen sellaisten lääkintätehtävien suorittamisesta, jotka ovat lääkintäetiikan mukaisia, ja lääkintätehtäviä suorittavan henkilön pakottaminen toimiin, jotka ovat lääkintäetiikan vastaisia, on kielletty.

Sääntö 27. Hengellistä henkilöstöä, joka on määrätty yksinomaan hengellisiin tehtäviin, on kunnioitettava ja suojeltava kaikissa olosuhteissa. Hengellinen henkilöstö menettää suojansa, jos se syyllistyy humanitaaristen tehtäviensä ulkopuolisiin, vihollisen kannalta haitallisiin tekoihin.

Sääntö 28. Lääkintäyksiköitä, jotka on määrätty yksinomaan lääkintätarkoitukseen, on kunnioitettava ja suojeltava kaikissa olosuhteissa. Lääkintäyksiköt menettävät suojansa, jos niitä käytetään humanitaarisen tehtäviensä ulkopuolisiin, vihollisen kannalta haitallisiin tekoihin.

Sääntö 29. Lääkintäkuljetuksia, jotka on määrätty yksinomaan lääkintäkuljetuksiksi, on kunnioitettava ja suojeltava kaikissa olosuhteissa. Lääkintäkuljetukset menettävät suojansa, jos niitä käytetään humanitaaristen tehtäviensä ulkopuolisiin, vihollisen kannalta haitallisiin tekoihin.

Sääntö 30. Hyökkäykset, jotka on kohdistettu sellaista lääkintähenkilöstöä tai hengellistä henkilöstöä tai sellaisia kohteita vastaan, jotka käyttävät Geneven yleissopimusten mukaisia tunnusmerkkejä kansainvälisen oikeuden mukaisesti, on kielletty.

Humanitaarinen avustushenkilöstö ja humanitaariset kohteet

Sääntö 31. Humanitaarista avustushenkilöstöä on kunnioitettava ja suojeltava.

Sääntö 32. Humanitaarisiin avustusoperaatioihin käytettäviä kohteita on kunnioitettava ja suojeltava.

Rauhanturvaamistehtäviin osallistuva henkilöstö ja niihin liittyvät kohteet

Sääntö 33. Hyökkäys Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan mukaisissa rauhanturvaamistehtävissä toimivaa henkilöstöä tai näihin tehtäviin liittyvää kohdetta vastaan on kielletty niin kauan, kun nämä ovat oikeutettuja siviilihenkilöille tai siviilikohteille myönnettävään suojaan humanitaarisen oikeuden nojalla.

Toimittajat

Sääntö 34. Siviiliväestöön kuuluvia toimittajia, jotka suorittavat ammattitehtäviään aseellisen selkkauksen alueella, on kunnioitettava ja suojeltava niin kauan, kun he eivät välittömästi osallistu vihollisuuksiin.

Suojavyöhykkeet

Sääntö 35. Hyökkäyksen kohdistaminen vyöhykkeeseen, joka on perustettu haavoittuneiden, sairaiden ja siviiliväestön suojelemiseksi vihollisuuksien vaikutuksilta, on kielletty.

Sääntö 36. Hyökkäyksen kohdistaminen demilitarisoituun vyöhykkeeseen, josta selkkauksen osapuolet ovat sopineet, on kielletty.

Sääntö 37. Hyökkäyksen kohdistaminen puolustamattomaan paikkaan on kielletty.

Kulttuuriomaisuus

Sääntö 38. Kunkin selkkauksen osapuolen on kunnioitettava kulttuuriomaisuutta.

- A. Sotatoimissa on noudatettava erityistä huolellisuutta, jotta vältetään vahingon aiheuttaminen hengelliseen, taide-, tiede-, koulutus tai hyväntekeväisyystarkoitukseen käytettäville rakennuksille sekä historiallisille muistomerkeille, jolleivät ne ole sotilaskohteita.
- B. Hyökkäystä ei saa kohdistaa omaisuuteen, joka on erittäin merkittävää jokaisen kansakunnan kulttuuriperinnölle, jollei se ole sotilaallisista syistä välttämätöntä.

Sääntö 39. Jokaisen kansakunnan kulttuuriperinnön kannalta erittäin merkittävän omaisuuden käyttö sellaiseen tarkoitukseen, joka todennäköisesti altistaa sen tuholle tai vahingoille, on kielletty, jollei se ole sotilaallisista syistä välttämätöntä.

Sääntö 40. Kunkin selkkauksen osapuolen on suojeltava kulttuuriomaisuutta.

- A. Kaikenlainen hengelliseen, taide-, tiede-, koulutus- tai hyväntekeväisyystarkoitukseen käytettävien laitosten sekä historiallisten muistomerkkien kaappaus tai tuhoaminen ja niiden tahallinen vahingoittaminen on kielletty.
- B. Jokaisen kansakunnan kulttuuriperinnön kannalta erittäin merkittävän omaisuuden kaikenlainen varastaminen, ryöstö tai kaappaus ja kaikenlainen tällaiseen omaisuuteen kohdistuva vandalismi on kielletty.

Sääntö 41. Miehitäjävallan on estettävä kulttuuriomaisuuden laitton vienti miehitetyltä alueelta ja palautettava laittomasti viety omaisuus miehitetyn alueen toimivaltaisille viranomaisille. [soveltuu vain kansainvälisiin selkkauksiin]

Vaarana olevia voimia sisältävät laitokset ja rakennelmat

Sääntö 42. Erityistä huolellisuutta on noudatettava, jos vaarana olevia voimia sisältäviä laitoksia tai rakennelmia, kuten patoja, valleja ja ydinkäyttöisiä sähkövoimalaitoksia, tai muita niiden yhteydessä olevia rakennelmia vastaan hyökätään, vaarana olevien voimien päästöjen ja niistä johtuvien vakavien siviiliväestön menetysten välttämiseksi.

Luonnollinen ympäristö

Sääntö 43. Luonnolliseen ympäristöön sovelletaan yleisiä vihollisuuksia koskevia periaatteita.

- A. Mihinkään luonnollisen ympäristön osaan ei saa hyökätä, jollei se ole sotilaskohde.
- B. Kaikkien luonnollisen ympäristön osien tuhoaminen on kielletty, jollei se ole sotilaallisista syistä välttämätöntä.
- C. Sellainen sotilaskohteeseen kohdistuva hyökkäys, jonka voidaan olettaa aiheuttavan ympäristölle vahinkoa, joka olisi liiallista verrattuna odotettavissa olevaan konkreettiseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn, on kielletty.

Sääntö 44. Sodankäyntimenetelmiä ja -keinoja on käytettävä siten, että luonnollisen ympäristön suojeleminen ja säilyttäminen otetaan asianmukaisesti huomioon. Sotatoimia suoritettaessa on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissä oleviin varotoimiin ympäristölle aiheutuvien vahinkojen välttämiseksi tai ainakin sen varmistamiseksi, että vahingot ovat mahdollisimman vähäisiä. Se, että tiettyjen sotatoimien ympäristövaikutuksista ei ole tieteellistä näyttöä, ei vapauta selkkauksen osapuolta veloitteesta ryhtyä varotoimiin. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtionsisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 45. Sellaisten sodankäyntimenetelmien ja -keinojen käyttö, joiden tarkoituksena on aiheuttaa tai joiden voidaan olettaa aiheuttavan laaja-alaisia, pitkäaikaisia ja vakavia vahinkoja luonnolliselle ympäristölle, on kielletty. Luonnollisen ympäristön tuhoamista ei saa käyttää aseena. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtionsisäisiin selkkauksiin]

Erityiset sodankäyntimenetelmät

Armon kieltäminen

Sääntö 46. Määräyksen antaminen armon kieltämisestä, vastustajan uhkaaminen sillä tai siihen perustuva vihollisuuksien harjoittaminen on kielletty.

Sääntö 47. Hyökkäyksen kohdistaminen henkilöihin, joiden katsotaan olevan taistelukyvyttömiä, on kielletty.

Taistelukyvyttömillä henkilöillä tarkoitetaan:

- a) kaikkia henkilöitä, jotka ovat vastapuolen vallassa;
- b) kaikki henkilöitä, jotka ovat puolustuskyvyttömiä tajuttomuuden, haaksirikon, haavoittumisen tai sairauden vuoksi; sekä
- c) kaikkia henkilöitä, jotka selvästi ilmaisevat aikomuksensa antautua, edellyttäen, että nämä henkilöt pidättäytyvät kaikista vihamielisistä teoista eivätkä yritä paeta.

Sääntö 48. Hädässä olevasta ilma-aluksesta laskuvarjolla hyppäävän henkilön tekeminen hyökkäyksen kohteeksi laskun aikana on kielletty.

Omaisuuksien tuhoaminen ja takavarikko

Sääntö 49. Selkkauksen osapuolet voivat takavarikoida vastapuolelle kuuluvia sotilaskäyttöön tarkoitettuja varusteita sotasaaliina. [soveltuu vain kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 50. Vastapuolen omaisuuden tuhoaminen ja takavarikko on kielletty, jollei se ole sotilaallisista syistä välttämätöntä.

Sääntö 51. Miehitettyllä alueella:

- a) irtainta valtion omaisuutta, jota voidaan käyttää sotatoimiin, voidaan takavarikoida;
- b) kiinteää valtion omaisuutta on hoidettava nautintaoikeutta koskevan säännön mukaisesti; ja
- c) yksityisomaisuutta on kunnioitettava eikä sitä saa takavarikoida muutoin kuin siinä tapauksessa, että omaisuuden tuhoaminen tai takavarikko on sotilaallisista syistä välttämätöntä. [soveltuu vain kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 52. Ryöstö on kielletty.

Nälkiinnyttäminen ja humanitaarinen apu

Sääntö 53. Siviiliväestön nälkiinnyttäminen sodankäyntimenetelmänä on kielletty.

Sääntö 54. Siviiliväestön eloonjäämisen kannalta välttämättömiin kohteisiin hyökkääminen ja niiden tuhoaminen, siirtäminen tai käyttökelvottomaksi tekeminen on kielletty.

Sääntö 55. Selkkauksen osapuolten on sallittava ja helpotettava humanitaarisen avun nopea ja esteetön toimitus sitä tarvitsevalle siviiliväestölle puolueettomasti ja ilman haitallista erottelua, jollei niiden valvontaoikeudesta muuta johdu.

Sääntö 56. Selkkauksen osapuolten on varmistettava valtuutetun humanitaarisen avustushenkilöstön liikkumisvapaus, joka on oleellista tämän henkilöstön tehtävien suorittamiseksi. Ainoastaan pakottavasta sotilaallisesta syystä avustushenkilöstön vapauksia voidaan tilapäisesti rajoittaa.

Petollisuus

Sääntö 57. Sotajuonet eivät ole kiellettyjä, edellyttäen kuitenkin, että ne eivät ole kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisia.

Sääntö 58. Valkoisen antautumislipun väärinkäyttö on kielletty.

Sääntö 59. Geneven yleissopimusten mukaisten tunnusmerkkien väärinkäyttö on kielletty.

Sääntö 60. Yhdistyneiden Kansakuntien tunnusmerkin ja uniformun käyttö on kielletty ilman tämän järjestön antamaa lupaa.

Sääntö 61. Muiden kansainvälisesti tunnustettujen tunnusmerkkien väärinkäyttö on kielletty.

Sääntö 62. Vastapuolen sotilaslippujen tai -tunnusten, arvomerkkien ja virkapuvun väärinkäyttö on kielletty. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtiosisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 63. Puolueettomien tai muiden selkkauksen ulkopuolisten valtioiden sotilaslippujen tai -tunnusten, arvomerkkien ja virkapuvun väärinkäyttö on kielletty. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtiosisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 64. Sopimuksen tekeminen taisteluista pidättäytymisestä tarkoituksessa hyökätä yllättäen sopimukseen luottavaa vihollista vastaan on kielletty.

Sääntö 65. Vastapuolen surmaaminen, haavoittaminen tai kiinniottaminen petollisuutta käyttäen on kielletty.

Yhteydenpito viholliseen

Sääntö 66. Päälliköt voivat pitää keskenään rauhanomaisesti yhteyttä millä tahansa viestintäkeinolla. Tällaisen yhteydenpidon on perustuttava vilpittömään mieleen.

Sääntö 67. Viestinviejät nauttivat koskemattomuutta.

Sääntö 68. Päälliköt voivat ryhtyä tarvittaviin varotoimiin estääkseen viestinviejän läsnäolon haitalliset vaikutukset.

Sääntö 69. Viestinviejät, jotka käyttävät hyväkseen etuoikeutettua asemaansa toteuttaakseen kansainvälisen oikeuden vastaisen teon, joka on vastapuolelle vahingollinen, menettävät koskemattomuutensa.

Aseet

Yleiset aseiden käyttöä koskevat periaatteet

Sääntö 70. Liiallisia vammoja tai tarpeetonta kärsimystä aiheuttavien sodankäyntimenetelmien ja -keinojen käyttö on kielletty.

Sääntö 71. Umpimähkäistä tuhoa aiheuttavien aseiden käyttö on kielletty.

Myrkyt

Sääntö 72. Myrkkujen tai myrkytettyjen aseiden käyttö on kielletty.

Biologiset aseet

Sääntö 73. Biologisten aseiden käyttö on kielletty.

Kemialliset aseet

Sääntö 74. Kemiallisten aseiden käyttö on kielletty.

Sääntö 75. Mellakantorjunta-aineiden käyttö sodankäyntimenetelmänä on kielletty.

Sääntö 76. Tuholaistentorjunta-aineiden käyttö sodankäyntimenetelmänä on kielletty, jos ne:

- a) ovat kiellettyjä kemiallisia aseita;
- b) ovat kiellettyjä biologisia aseita;
- c) on tarkoitettu kohdistettavaksi kasvillisuuteen, joka ei ole sotilaskohde
- d) aiheuttaisivat ihmishenkien menetyksiä tai vammoja siviiliväestölle, vahinkoa siviilikohteille tai näiden yhdistelmiä, joiden voidaan olettaa olevan liiallisia verrattuna odotettavissa olevaan konkreettiseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn; tai
- e) aiheuttaisivat laajamittaisia, pitkäaikaisia ja vakavia ympäristövahinkoja.

Laajenevat luodit

Sääntö 77. Ihmisen ruumiissa helposti laajenevien tai litistyvien luotien käyttö on kielletty.

Räjähävät luodit

Sääntö 78. Ihmisen ruumiissa räjähtävien luotien käyttö ihmisiä vastaan on kielletty.

Aseet, jotka aiheuttavat vammoja pääasiassa havaitsemattomien osien vuoksi

Sääntö 79. Sellaisten aseiden käyttö, joiden pääasiallinen vaikutus perustuu vammojen aiheuttamiseen osilla, jotka eivät ole havaittavissa ihmisen ruumiista röntgensäteillä, on kielletty.

Sala-ansat

Sääntö 80. Sala-ansojen käyttö siten, että ne liittyvät tai ovat yhteydessä kohteisiin tai henkilöihin, jotka nauttivat erityissuojelua kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisesti, tai sellaisiin kohteisiin, jotka todennäköisesti houkuttelevat siviiliväestöä, on kielletty.

Maamiinat

Sääntö 81. Maamiinoja käytettäessä on huolehdittava erityisesti siitä, että niiden umpimähkäiset vaikutukset ovat mahdollisimman vähäisiä.

Sääntö 82. Maamiinoja käyttävän selkkauksen osapuolen on mahdollisuuksien mukaan kirjattava tiedot niiden sijainnista. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin, erityisin perustein myös valtionsisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 83. Maamiinoja käyttäneen selkkauksen osapuolen on aktiivisten vihollisuuksien päätyttyä poistettava maamiinat tai tehtävä ne muuten siviiliväestölle vaarattomiksi tai helpotettava niiden poistamista.

Polttoaseet

Sääntö 84. Polttoaseita käytettäessä on noudatettava erityistä huolellisuutta siviiliväestölle aiheutuvien ihmishenkien menetysten ja vammojen tai siviilikohteiden vahingoittumisen välttämiseksi tai ainakin sen varmistamiseksi, että vahingot ovat mahdollisimman vähäisiä.

Sääntö 85. Polttoaseiden käyttö ihmisiä vastaan on kielletty muutoin kuin siinä tapauksessa, että henkilön saattaminen taistelukyvyttömäksi ei ole mahdollista muita vähemmän vahingollisia aseita käyttäen.

Sokeuttavat laseraseet

Sääntö 86. Sellaisten laseraseiden käyttö, jotka on erityisesti suunniteltu siten, että niiden yksinomaisena tai yhtenä taisteluuminaisuutena on pysyvän sokeuden aiheuttaminen vahvistamattomalle näölle, on kielletty.

Siviiliväestön ja taistelukyvyttömien henkilöiden kohtelu

Perustakeet

Sääntö 87. Siviiliväestöä ja taistelukyvyttömiä henkilöitä on kohdeltava inhimillisesti.

Sääntö 88. Humanitaarisen oikeuden soveltaminen haitallisesti eri tavalla rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon tai vakaumuksen, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, varallisuuden, syntyperän tai muun aseman tai muun vastaavan ominaisuuden perusteella on kielletty.

Sääntö 89. Murha on kielletty.

Sääntö 90. Kidutus, julma tai epäinhimillinen kohtelu ja ihmisarvoa loukkaava, erityisesti nöyryyttävä ja alentava kohtelu, on kielletty.

Sääntö 91. Ruumiillinen rangaistus on kielletty.

Sääntö 92. Silpominen, lääketieteelliset tai tieteelliset kokeet tai muut lääketieteen menetelmät, joita kyseessä olevan henkilön terveydentila ei vaadi ja jotka eivät ole yleisesti hyväksytyjen lääketieteen vaatimusten mukaisia, on kielletty.

Sääntö 93. Raiskaus ja muut seksuaalisen väkivallan muodot on kielletty.

Sääntö 94. Kaikki orjuuden ja orjakaupan muodot on kielletty.

Sääntö 95. Pakkotyö ilman korvausta tai hyväksikäytön tarkoituksessa on kielletty.

Sääntö 96. Panttivankien ottaminen on kielletty.

Sääntö 97. Ihmiskilpien käyttö on kielletty.

Sääntö 98. Tahdonvastaiset katoamiset on kielletty.

Sääntö 99. Mielivaltainen vapaudenriisto on kielletty.

Sääntö 100. Ketään ei saa tuomita tai määrätä rangaistukseen muutoin kuin oikeudenkäynnissä, johon liittyvät kaikki oleelliset oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet.

Sääntö 101. Ketään ei saa syyttää tai tuomita rikoksesta sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut kansallisen tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos sen tekohetkellä, eikä siitä saa määrätä ankarampaa rangaistusta kuin siitä säädetty rangaistus oli rikoksen tekohetkellä.

Sääntö 102. Ketään ei saa tuomita rikoksesta muutoin kuin henkilökohtaisen rikosvastuun perusteella.

Sääntö 103. Joukkorangaistukset on kielletty.

Sääntö 104. Siviiliväestön taistelukyvyttömiä henkilöiden vakaumusta ja uskonnollisia tapoja on kunnioitettava.

Sääntö 105. Perhe-elämää on kunnioitettava mahdollisuuksien mukaan.

Taistelijat ja sotavangin asema

Sääntö 106. Taistelijoiden on hyökkäystä tai sitä valmistelevia sotatoimia suorittaessaan erottauduttava siviiliväestöstä. Tämän laiminlyödessään taistelijoilla ei ole oikeutta sotavangin asemaan. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 107. Taistelijoilla, jotka jäävät kiinni vakoilusta, ei ole oikeutta sotavangin asemaan. Heitä ei saa tuomita tai määrätä rangaistukseen ilman oikeudenkäyntiä. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 108. Ensimmäisen lisäpöytäkirjan määritelmän mukaisilla palkkasotureilla ei ole oikeutta taistelijan tai sotavangin asemaan. Heitä ei saa tuomita tai määrätä rangaistukseen ilman oikeudenkäyntiä. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Haavoittuneet, sairaat ja haaksirikkoutuneet

Sääntö 109. Olosuhteiden salliessa ja erityisesti hyökkäyksen jälkeen kunkin selkkauksen osapuolen on viipymättä ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin etsiäkseen, kootakseen yhteen ja evakuoidakseen haavoittuneet, sairaat ja haaksirikkoutuneet ilman haitallista erottelua.

Sääntö 110. Haavoittuneille, sairaille ja haaksirikkoutuneille on annettava mahdollisimman täysimääräisesti ja viipymättä heidän tilansa edellyttämä lääkintähoito ja huomio. Heidän välillään ei saa tehdä eroa muutoin kuin lääketieteellisin perustein.

Sääntö 111. Kunkin selkkauksen osapuolen on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin suojellakseen haavoittuneita, sairaita ja haaksirikkoutuneita väärältä kohtelulta ja heidän henkilökohtaisen omaisuutensa ryöstöltä.

Kuolleet henkilöt

Sääntö 112. Olosuhteiden salliessa ja erityisesti hyökkäyksen jälkeen kunkin selkkauksen osapuolen on viipymättä ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin etsiäkseen, kootakseen yhteen ja evakuoidakseen kuolleet ilman haitallista erottelua.

Sääntö 113. Kunkin selkkauksen osapuolen on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin estääkseen kuolleiden henkilöiden häpäisemisen. Ruumiiden silpominen on kielletty.

Sääntö 114. Selkkauksen osapuolten on pyrittävä edistämään kuolleiden henkilöiden jäännösten palauttaminen sille osapuolelle, jolle ne kuuluvat, joko tämän osapuolen tai kuolleen henkilön omaisten pyynnöstä. Kuolleiden henkilöiden henkilökohtaiset tavarat on palautettava omaisille. [soveltuu ainostaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 115. Kuolleet henkilöt on haudattava kunniallisella tavalla ja heidän hautaansa on kunnioitettava ja hoidettava asianmukaisesti.

Sääntö 116. Kuolleiden henkilöiden tunnistamiseksi kunkin selkkauksen osapuolen on kirjattava kaikki saatavilla olevat tiedot ennen hautaamista sekä merkittävät hautojen sijainti.

Kadonneet henkilöt

Sääntö 117. Kunkin selkkauksen osapuolen on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissään oleviin toimenpiteisiin selvittääkseen aseellisen selkkauksen seurauksena kadonneet henkilöt, ja annettava kadonneiden henkilöiden perheenjäsenille kaikki tiedot, jotka sillä on näiden kohtalosta.

Vapautensa menettäneet henkilöt

Sääntö 118. Vapautensa menettäneille henkilöille on annettava riittävästi ruokaa, vettä, vaatteita, suojaa ja lääkintähoitoa.

Sääntö 119. Vapautensa menettäneitä naisia on pidettävä säilytyspaikoissa, jotka ovat erillään miesvankien säilytyspaikoista, lukuun ottamatta yhdessä majoitettavia perheitä, ja naisvankien tulee olla naisten välittömässä valvonnassa.

Sääntö 120. Vapautensa menettäneitä lapsia on pidettävä säilytyspaikoissa, jotka ovat erillään aikuisten säilytyspaikoista, lukuun ottamatta yhdessä majoitettavia perheitä.

Sääntö 121. Vapautensa menettäneitä henkilöitä on pidettävä tiloissa, jotka ovat erillään taisteluvyöhykkeestä ja joissa heidän terveytensä ja hygieniansa on turvattu.

Sääntö 122. Vapautensa menettäneiden henkilöiden henkilökohtaisen omaisuuden ryöstö on kielletty.

Sääntö 123. Vapautensa menettäneiden henkilöiden henkilökohtaiset tavarat on kirjattava.

Sääntö 124.

- A. Kansainvälisissä aseellisissa selkkauksissa on Punaisen Ristin kansainväliselle komitealle annettava oikeus säännöllisesti tavata vapautensa menettäneitä henkilöitä heidän vankeusolojensa varmistamiseksi ja näiden henkilöiden ja heidän perheenjäsentensä välisen yhteydenpidon säilyttämiseksi. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]
- B. Valtionsisäisissä aseellisissa selkkauksissa Punaisen Ristin kansainvälinen komitea voi tarjota palveluitaan selkkauksen osapuolille käydäkseen tapaamassa kaikkia selkkauksesta johtuvista syistä vapautensa menettäneitä henkilöitä heidän vankeusolojensa varmistamiseksi ja näiden henkilöiden ja heidän perheenjäsentensä välisen yhteydenpidon säilyttämiseksi. [soveltuu ainoastaan valtionsisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 125. Vapautensa menettäneiden henkilöiden on sallittava pitää yhteyttä perheisiinsä kohtuullisin ehdoin, jotka liittyvät yhteydenpidon tiheyteen ja viranomaisten tarpeeseen sensuroida sitä.

Sääntö 126. Siviilivankien ja henkilöiden, jotka ovat menettäneet vapautensa valtionsisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä, on sallittava vastaanottaa vieraita, erityisesti lähisukulaisia, mahdollisuuksien mukaan. [soveltuu ainoastaan valtionsisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 127. Vapautensa menettäneiden henkilöiden henkilökohtaista vakaumusta ja uskonnollisia tapoja on kunnioitettava.

Sääntö 128.

- A. Sotavangit on vapautettava ja kotiutettava viipymättä sen jälkeen, kun aktiiviset vihollisuudet on lopetettu. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]
- B. Siviilivangit on vapautettava heti, kun vangitsemista edellyttäneiden olosuhteita ei enää ole, mutta joka tapauksessa mahdollisimman pian aktiivisten vihollisuuksien lopettamisen jälkeen. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]
- C. Valtionsisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä vapautensa menettäneet henkilöt on vapautettava heti, kun heidän vapautensa riistoa edellyttäneiden syitä ei enää ole. [soveltuu ainoastaan valtionsisäisiin selkkauksiin]

Edellä tarkoitettujen henkilöiden vapaudenriistoa voidaan jatkaa, jos heitä vastaan on vireillä rikosoikeudenkäynti tai jos he suorittavat laillisesti määrättyä rangaistusta.

Väestön siirto ja siirretyt henkilöt

Sääntö 129.

- A. Kansainvälisen aseellisen selkkauksen osapuolet eivät saa kokonaan tai osittain karkottaa tai pakolla siirtää siviiliväestöä miehityltä alueelta selkkaukseen liittyvistä syistä, jollei siviiliväestön turvallisuus tai pakottavat sotilaalliset syyt tätä vaadi. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]
- B. Valtionsisäisen aseellisen selkkauksen osapuolet eivät saa määrätä siviiliväestön kokonaan tai osittain tapahtuvaa siirtoa selkkaukseen liittyvistä syistä, jollei siviiliväestön turvallisuus tai pakottavat sotilaalliset syyt tätä vaadi. [soveltuu ainoastaan valtionsisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 130. Valtiot eivät saa karkottaa tai siirtää osaa omasta siviiliväestöstään miehittämälleen alueelle. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 131. Väestön siirtotapauksessa on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kyseessä oleva siviiliväestö vastaanotetaan tyydyttävissä suojaan, hygieniaan, terveyteen, turvallisuuteen ja ravintoon liittyvissä oloissa, ja että saman perheen jäseniä ei eroteta toisistaan.

Sääntö 132. Siirrettyillä henkilöillä on oikeus vapaaehtoiseen paluuseen koteihinsa tai pysyviin asuinpaikkoihinsa turvallisesti heti, kun syitä heidän siirtoonsa ei enää ole.

Sääntö 133. Siirrettyjen henkilöiden omaisuuteen kohdistuvia oikeuksia on kunnioitettava.

Muut erityissuojelua nauttivat henkilöt

Sääntö 134. Aseellisesta selkkauksesta kärsivien naisten tarvetta erityissuojeluun, terveydenhoitoon ja apuun on kunnioitettava.

Sääntö 135. Aseellisesta selkkauksesta kärsivillä lapsilla on oikeus erityiseen kunnioitukseen ja suojeluun.

Sääntö 136. Lapsia ei saa ottaa asevoimien tai aseistettujen ryhmien palvelukseen.

Sääntö 137. Lapsien ei saa antaa osallistua vihollisuuksiin.

Sääntö 138. Aseellisesta selkkauksesta kärsivillä vanhuksilla, vammaisilla ja vajaakuntoisilla on oikeus erityiseen kunnioitukseen ja suojeluun.

Täytäntöönpano

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattaminen

Sääntö 139. Kunkin selkkauksen osapuolen on kunnioitettava ja varmistettava, että sen asevoimat ja muut tosiasiallisesti sen ohjeiden mukaan tai sen määräyksestä tai valvonnassa toimivat henkilöt tai ryhmät kunnioittavat kansainvälistä humanitaarista oikeutta.

Sääntö 140. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioitusta ja sen kunnioituksen varmistamista koskeva velvoite ei riipu vastavuoroisuudesta.

Sääntö 141. Kunkin valtion on järjestettävä tarvittaessa ja tarkoituksenmukaisella tasolla oikeudellista neuvonantoa sotilaspäälliköille kansainvälisen humanitaarisen oikeuden soveltamisesta.

Sääntö 142. Valtioiden ja selkkauksen osapuolten on annettava asevoimilleen kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskevia ohjeita.

Sääntö 143. Valtioiden on kannustettava kansainvälisen humanitaarisen oikeuden opetusta siviiliväestölle.

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden täytäntöönpano

Sääntö 144. Valtiot eivät saa rohkaista aseellisen selkkauksen osapuolia rikkomaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Niiden on käytettävä mahdollisuuksien mukaan vaikutusvaltaansa estääkseen kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomukset.

Sääntö 145. Silloin, kun kansainvälinen oikeus ei kiellä sotaa käyvien osapuolten kostotoimia, niihin sovelletaan tiukkoja ehtoja. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 146. Sotaa käyvien osapuolten Geneven yleissopimusten suojelema henkilöitä vastaan on kielletty. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 147. Kostotoimet Geneven yleissopimuksien ja kulttuuriomaisuuden suojelusta tehdyn Haagin yleissopimuksen suojelema kohteita vastaan on kielletty. [soveltuu ainoastaan kansainvälisiin selkkauksiin]

Sääntö 148. Valtionsisäisen aseellisen selkkauksen osapuolilla ei ole oikeutta ryhtyä kostotoimiin. Muut vastatoimet sellaisia henkilöitä vastaan, jotka eivät välittömästi osallistu tai eivät enää osallistu vihollisuuksiin. [soveltuu ainoastaan valtiosisäisiin selkkauksiin]

Vastuu ja korvaukset

Sääntö 149. Valtio on vastuussa sen syyksi luettavista humanitaarisen oikeuden rikkomuksista, mukaan lukien:

- a) kyseisen valtion elinten sekä sen asevoimien tekemät rikkomukset;
- b) kyseisen valtion julkista valtaa käyttämään valtuuttamien henkilöiden tai yksiköiden tekemät rikkomukset;
- c) tosiasiallisesti kyseisen valtion ohjeiden mukaisesti tai sen määräyksestä A. tai valvonnassa toimivien henkilöiden tai ryhmien tekemät rikkomukset;
- d) kyseisen valtion tiedossa olevat ja sen omaksi toiminnakseen tunnustamat yksityishenkilöiden tai -ryhmien tekemät rikkomukset.

Sääntö 150. Valtion, joka on vastuussa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomuksista, on korvattava aiheutetut menetykset tai vammat täysimääräisesti.

Henkilökohtainen vastuu

Sääntö 151. Sotarikosten tekijät ovat henkilökohtaisesti rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan.

Sääntö 152. Päälliköt ja muut esimiehet ovat rikosoikeudellisessa vastuussa määräystensä mukaisesti tehdyistä sotarikoksista.

Sääntö 153. Päälliköt ja muut esimiehet ovat rikosoikeudellisessa vastuussa alaistensa tekemistä sotarikoksista, jos he tiesivät tai heillä oli syytä tietää, että alaiset alkoivat tehdä tai tekivät tällaisia rikoksia, eivätkä he ryhtyneet kaikkiin käytettävissään oleviin tarvittaviin ja kohtuullisiin toimenpiteisiin estääkseen niiden tekemisen tai määrätäkseen tehtyjen rikosten osalta rangaistukset niistä vastuussa oleville henkilöille.

Sääntö 154. Jokaisella taistelijalla on velvollisuus olla noudattamatta ilmeisen laittomia määräyksiä.

Sääntö 155. Esimiehen määräyksen noudattaminen ei vapauta alaista rikosoikeudellisesta vastuusta, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että määrätty toimenpide oli laitton sen ilmeisen laittomuuden perusteella.

Sotarikokset

Sääntö 156. Vakavat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomukset ovat sotarikoksia.

Sääntö 157. Valtioilla on oikeus antaa kansallisille tuomioistuimilleen yleismaailmallinen toimivalta käsitellä sotarikoksia.

Sääntö 158. Valtioiden on tutkittava sotarikokset, joita niiden kansalaisten tai asevoimien väitetään tehneen, ja ryhdyttävä tarvittaessa syytetoimiin epäiltyjä vastaan. Valtioiden on myös tutkittava muut toimivaltaansa kuuluvat sotarikokset ja ryhdyttävä tarvittaessa syytetoimiin epäiltyjä vastaan.

Sääntö 159. Toimivaltaisten viranomaisten on vihollisuuksien päätyttyä pyrittävä mahdollisimman laajalti armahtamaan valtiosisäiseen aseelliseen selkkaukseen osallistuneita henkilöitä tai aseellisesta selkkauksesta johtuvista syistä vapautensa menettäneitä henkilöitä, lukuun ottamatta sotarikoksista epäiltyjä, syytettyjä tai rangaistuksen saaneita henkilöitä. [soveltuu ainoastaan valtiosisäisiin selkkauksiin]

Sääntö 160. Sotarikoksiin ei saa soveltaa vanhenemisaikoja.

Sääntö 161. Valtioiden on pyrittävä kaikin tavoin ja mahdollisuuksien mukaan toimimaan keskenään yhteistyössä helpottaakseen sotarikosten tutkintaa ja syytetoimia epäiltyjä vastaan.

Kyseiset säännöt löytyvät Ulkoasiainministeriön julkaisusta: "Humanitaarinen tapaoikeus – Johdatus Punaisen Ristin kansainvälisen komitean kansainvälisistä humanitaarista tapaoikeutta koskevaan tutkimukseen", ss. 37-57, Helsinki: Edita Publishing, 2005.

Julkaistu Ulkoasiainministeriön luvalla.